

lifid kumandasında bir grup Mekke'yi onları yakalamakla görevlendirdiyse de ta kipten bir netice alınmadı, iade edilmele ri için yapılan çalışmalar da sonuçsuz kald ı (DİA, IV, 296).

Medine'ye geldikten sonra Hz. Peygam ber'in yakın çevresinde yer alan Seleme onun hizmetinde bulundu ve kendisiyle birlikte savaflara katıldı. Mûte Savaşı'nda mücahidler geri çekilmek zorunda kaldık larından Medine'ye dönünce bazı kimse ler onlar hakkında "fürrâr" (savaştan kaçan lar) ifadesini kullandılar. Bu sözden rahat sız olan Seleme bir müddet insanların ara sına ve mescide namaz kılmaya çıkmadı. Bunun üzerine Resûlullah, Seleme ve ar kadaşlarının savaştan kaçanlar değil yeni bir saldırı için geri çekilenler (kürrâr) ol duklarını belirtti ve Seleme'nin evden çık masını istedi (Vâkıdî, II, 764-765; İbnü'l- Esîr, II, 284). Seleme, Hz. Ebû Bekir'in hil âfeti döneminde Suriye tarafına gerçek leştirilen seferlere katıldı. Hz. Ömer halife olduktan kısa bir süre sonra 14 (635) yı lında Bizanslılar'la yapılan Mercisuffer Sa vaşı'nda şehid düştü (İbn Sa'd, IV, 131). 13 yılında Ecnâdeyn Savaşı'nda şehid ol duğu da zikredilmiştir (İbn Abdülber, II, 643).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 156, 254-255; Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 46; II, 764-765; İbn Hişâm, *es-Sîre*², I, 343, 350; II, 6; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 130-131; VIII, 153-154; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 643-644; İbn Asâkir, *Târîhu Dumaşk* (Amrî), XXII, 134-138; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), II, 283-284; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, I, 316; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 68-69; Abdülkerim Özeydin, "Ayyâş b. Ebû Rebîa", *DİA*, IV, 296.

HASAN CİRİT

SELH

(السلخ)

Bir şairin, başkasına ait bir şiirden yalnız anlamca alıntı yapması şeklindeki intihal türü

(bk. İNTİHAL).

SELİM I

(سليم)

(ö. 926/1520)

Osmanlı padişahı
(1512-1520).

Bir rivayete göre 872 (1467-68), daha kuvvetli bir ihtimal olarak 875'te (1470) babası II. Bayezid'in sancak beyi olarak bulunduğ u Amasya'da doğdu. Annesi Dulka-

diroğ lu Alâüddevle Bozkurt Bey'in kızı Ayşe Hatun'dur (bazı kaynaklarda annesi Gülbahar bint Abdüssamed diye gösterilirse de bunun bir yakıştırmadan ibaret oldu ğ u anlaşılır; annesinin Ayşe Hatun oldu ğ u bilgisi XVI. yüzyıl tarihçilerinden Cenâbî tarafından açık şekilde zikredilmiştir. vr. 353^{a-b}). Osmanlı belgelerinde adı Selim Şah diye geçer. Ancak daha kendi döneminde sert mizacı, cesareti ve ataklığı sebebiyle "Yavuz" lakabıyla tanınmıştır. Kaynaklarda daha küçük yaşta iyi bir tahsil gördüğü ve babasının kendisine özel hoca tayin ettiği belirtilir. Muhtemelen on yaşlarında iken dedesi Fâti h Sultan Mehmed tarafından kardeşleri (Ahmed, Korkut, Mahmud, Âlemşah) ve armcası Cem'in oğlu Oğuz Han ile birlikte İstanbul'a çağırıldı. Dönemin tarihçilerinden Kemalpaşazâde'ye göre Fâti h torunları na büyük ilgi gösterdi ve onları sünnet ettirdi. Bayezid'in büyük oğlu Abdullah'ı daha önce ölen büyük oğlu Şehzade Mustafa'nın kızıyla evlendirdi ve bu vesileyle bir ay süren şenlikler düzenlendi (885/1480). Bu muhtemelen Selim'in dedesini ilk ve son görüşü oldu, ancak bu olay onun hâfızasında önemli bir yer kazandı. Daha sonraki bir rivayete göre kendisine Fâti h Sultan Mehmed'in bir resmi gösterildiğinde çocukluğ unda onun dizlerinde büyüdüğ ünü, yüzünün şeklinin hayalinden silinmediğini belirtmiş, nakkaşın resmi dedesine tam olarak benzetemediğini

I. Selim'in Levnî tarafından yapılan tasviri (TSMK, III. Ahmed, nr. 3109, vr. 9^a)

söylemiştir. Sünnet merasiminin ardından babasının yanına dönen Selim bir süre daha Amasya'da kaldı. II. Bayezid'in 1481'de tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelişi sırasında onunla birlikte bulunup bulunmadığı hakkında bilgi yoktur. Ancak babasının Cem Sultan ile olan mücadelesi dolayısıyla bir süre Amasya'da beklediği, ardından annesiyle beraber İstanbul'a getirtildiği düşünülebilir. Bilinen ilk görev yeri ise Trabzon sancağıdır. Buraya tayin tarihi bazı arşiv belgelerine göre 892 (1487) olmalıdır. Annesi yanında olduğu halde geldiği Trabzon'da 916 (1510) yılına kadar yaklaşık yirmi dört yıl sancak beyliği yapmıştır (Şahkulu İsyanı sırasında babasına yolladığı bir mektupta yirmi beş yıldır Trabzon'da bulunduğunu belirtmiştir; Uluçay, VI/9 [1954], s. 74).

Şehzade Selim'in Trabzon'daki idarecilik yılları ona ileride kısa sürecek saltanatı için çok iyi bir tecrübe kazandırdı. Burada iken sınır boylarındaki gelişmeleri, özellikle Gürcü prensliklerinin ve Osmanlı Devleti için büyük bir siyasî-dinî mesele oluşturacak olan Şah İsmâil'in faaliyetlerini dikkatle takip etti. Bu konuda devlet merkezini bilgilendiren raporlar yazdı. 914'te (1508) Gürcü kralına karşı yaptığı bir seferde büyük başarı kazandı ve babası tarafından takdir edildi. Fakat II. Bayezid, Şah İsmâil'in sınır boylarındaki hareketleri karşısında oğluna düşmanları çoğaltmaması için uyarıda bulunmayı da ihmal etmedi. Şehzade Selim aslında bütün dikkatini Şah İsmâil üzerinde yoğunlaştırmıştı. Daha 906 (1501) yılında sınır hattındaki kalelerin tamir edilip sahillerin emniyeti için gelen sağlanmasının gerekliliğini vurgularken Şah İsmâil'in hareketleri ve Şirvan'daki durum hakkında devlet merkezine raporlar gönderdi (II. Bâyezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri, hk. nr. 111). Babasından Safevîler'e karşı sert önlemlere başvurması için aldığı emirler üzerine de sancağının güney sınırlarında bir dizi askerî harekâta girişmekten geri durmadı. İspir ve Bayburt'u zaptedip Erzurum'a kadar olan yerlerin emniyetini sağlamaya çalıştı. Bölgedeki Akkoyunlu / Bayındır beylerinden Ferruhşad ile Mansur beyleri kendi yanına çekti. 1507'de Şah İsmâil'in Dulkadiroğ ulları'na karşı yaptığı seferin ardından adamlarından birini Trabzon sınırlarına yollaması üzerine sancağının askerlerini toplayarak Erzincan'a yürüdü. Şehre girip muhafızları bertaraf ettikten sonra geri çekildi. Buna karşılık Şah İsmâil 10.000 kişilik yeni bir kuvveti Erzincan'a yollayınca Selim bunları Erzincan

civarında karşılayıp tamamen dağıttı. Şah İsmâîl'in baskıları sonucu Akkoyunlu top- raklarından kaçmak zorunda kalan Sünnî halkı Trabzon bölgesine yerleştirdi. Bun- ların yanında birtakım önemli idarî faali- yetlerde bulundu. 892-894 (1487-1489) ve 902-906 (1497-1500) tarihli timar tevci- hatlarıyla ilgili kayıtları içine alan defter- ler bu konuda bir fikir verir (BA, MAD, nr. 334, 17893). Ayrıca bu defterlerden yanın- da bulunan idareciler hakkında da bilgi edi- nilir. Buna göre hocası Muslihuddin Efen- di'dir. Lalalığını sırasıyla İlyas Bey, Sinan Bey, Nasuh Bey, Mehmed Bey, Çaşnigir Si- nan Bey, Mehmed Bey ve Hamza Bey yap- mıştır. Onun 1507'de borç para bulmak için Bursa'ya adamlar yolladığı dikkati çek- mektedir. Annesi Ayşe Hatun'un 911'de (1505-1506) vefatına kadar onun yanında bulunduğu ve yine Trabzon'da iken oğlu Süleyman'ın dünyaya geldiği bilinmekte- dir. Yine burada doğan Şehzade Sâlih (ö. 1499) ve Kamerşah Sultan (ö. 1503) adlı çocukları Trabzon'da küçük yaşta vefat etmiştir. Şehzade Selim ayrıca Trabzon ve civarında önemli imar hareketlerinde bulunmuş; Giresun'da bugün ortadan kal- kan bir cami yaptırarak vakıflar tahsis et- tirmiştir.

Trabzon'da iken babasının hükümdar olarak gücünün giderek zayıfladığını, özel- likle Amasya'da bulunan ağabeyi Ahmed'in taht için en başta gelen aday sıfatıyla öne çıktığını farkederek Şehzade Selim bu oldu- bittiği kabullenmedi. Böylece bir taraftan kardeşleri, diğer taraftan babasıyla taht için zorlu bir mücadeleyi göze almaktan çekinmedi. Trabzon'da kazandığı başarılar her tarafta duyulmuş, şahsında gazâ bayrağının yeniden açılacağı, devleti zor durumda bırakan Safevî tehdidinin ancak onun sayesinde bertaraf edilebileceği prop- agandası yapılmaya başlanmıştı. Bilhas- sa âdeta iktidarın belirleyicisi durumunda- ki yeniçeriler arasında adı öne çıkmıştı. Şehzade Selim iktidar mücadelesini Trab- zon'dan sürdürmek istemiyordu. Bu se- beple çeşitli bahaneler ileri sürerek sanca- ğının değiştirilmesini talep ettiyse de yap- tığı teklifler Şehzade Ahmed'in de baskı- sıyla babası tarafından kabul görmedi. Bu defa oğlu Süleyman için sancak istedi. Merkezden Sultanönü veya Giresun-Kür- tün-Şiran yöresinin tahsis edilebileceği ce- vabını alınca taht için düşünülmediği ka- naati iyice pekişti ve babasına sert ifade- lerle dolu bir mektup yolladı. Bu mektup, onun alenî olarak taht mücadelesinin ta- raflarından biri olduğunu ve dikkate alın- ması gerektiğini gösteriyordu. Kardeşi Ah-

med ile anlaşmazlıkları had safhaya ulaş- mış, hatta rivayete göre birbirlerine karşı savaş için hazırlık bile yapmışlardı. II. Ba- yezid, Şehzade Ahmed'in de etkisiyle bir- kaç defa fikir değiştirdikten sonra torunu Süleyman'a Selim'in isteği doğrultusunda Kefe sancağını vermesi kabul etti (18 Re- bîülevvel 915 / 6 Temmuz 1509). Tahttan ümidini kesmeyen Selim artık iktidarı zor- la ele geçirmekten başka bir çare görmü- yordu. Bu sırada II. Bayezid'in hastalığı- nın arttığı şâyiaları ve Şehzade Ahmed'in tahta geçmek için hareket ettiği haber- leri diğer kardeşi Korkut gibi Selim'e de ulaşmıştı. Hemen oğlunu görmek isteğiyle babasından izin almadan Kefe'ye gitti (916/1510). Korkut Manisa'ya, Ahmed ise Ankara'ya gelmişti. Selim Kefe'de iken ba- basını bizzat görmek bahanesiyle İstan- bul'a gitmek için izin talebinde bulundu. Sadrazama yazdığı mektupta babasının Şehzade Ahmed'i tahta geçirmeye düşü- nüp diğer oğullarını ortadan kaldırma ni- yetini taşıdığını ve eğer böyle bir amacı varsa hemen gelip ona teslim olacağını bil- diriyordu. Ayrıca devlet adamlarını da ağır biçimde suçluyordu (TSMA, nr. E 6185). Gerçekten divanda vezirlerin çoğu onun aleyhinde bulunarak padişahı Ahmed lehine teşvik etmekteydi. Kefe'ye izinsiz git- mesi devlet merkezinde büyük yankı uyan- dırmıştı. Selim, sancağına dönmesi için nasihat etmek üzere babası tarafından gönderilen ulemâdan Sarıgörez Nureddin Efendi'yi dinlemedi ve ona amacının ba- basını bizzat görmek olduğunu, bu sebeple İstanbul'a gitmek istediğini söyledi. Bu arada kendisine Rumeli yakasında bir sancak verilmesi talebinde de bulunmuştu. Onun buradan ayrılmayacağını anlayan II. Bayezid vezirlerle görüşerek Mentеше sanca- ğını veriyse de Selim bunu kabul et- mayip Silistre sancağını istedi. Ardından babasının elini öpmek amacıyla hareket ettiğini bildirip Kefe'den Akkirman'a gel- di, fakat şehre alınmadı; burada durmaya- rak Kili civarına ulaştı (Rebîülevvel 917 / Haziran 1511). Adamları burada toplandıktan sonra yanındaki 3000 kişiyle Edir- ne'ye doğru yola çıktı. Çukurçayır denilen yerde babasıyla karşı karşıya geldi. Bura- da babası tarafından yatıştırıldı ve kendi- sine Semendire sancağı verildi, Macarlar'la savaşması için izin çıktı. Ayrıca II. Baye- zid, hayatta bulunduğu müddetçe şeh- zadelere herhangi birini saltanat ma- kamına geçirmeyeceğine dair söz verdi. Selim, Edirne'den ayrılıp Semendire'ye ha- reket ettiğinde Anadolu'da Şahkulu isya- nı iyice yayılmış, Şehzade Ahmed de bas-

kalarını arttırmıştı. Eski Zağra'ya gelince ağabeyinin saltanat makamına çağrıldığı- nı haber aldı ve hemen geri dönüp Edir- ne'ye girdi, ardından babasına yetişerek Çorlu'ya geldi. Uğraşdere mevkiinde II. Ba- yezid'in kuvvetleri âni bir saldırıyla Selim'i geri çekilmeye zorladı. Güçlüğüle kurtula- bilen Selim, Ahyolu'na ulaştığında etrafın- da 3000 kişi bulunuyordu. Çaresizlik için- de Kefe'ye dönmek zorunda kaldı (8 Ce- mâziyelevvel 917 / 3 Ağustos 1511). Bu- nunla birlikte İstanbul'da yeniçeriler Şeh- zade Ahmed'i istemediklerini ve Selim'i desteklediklerini açıkça ilân ettiler. Üskü- dar'a kadar gelmiş olan Ahmed şehre gi- remedi, Kefe'deki Selim'e destek mektup- ları yollandı. Hersekzâde Ahmed Paşa'nın kendisine taraftar olduğu, vezirlerden Mus- tafa Paşa ile Sinan Paşa'nın onu destek- lediği yolunda haberler kendisine iletildi. Sonunda II. Bayezid, Muharrem 918 (Mart 1512) tarihli emirle onu asâkir-i mansûre serdarlığına getirdiğini bildirip İstanbul'a çağırıldı (TSMA, nr. E 6185). Bu arada Şeh- zade Korkut İstanbul'a gelmiş ve yeniçer- rilere sığınmıştı; yeniçeriler ona ümit ver- medilerse de koruma altında tuttular. Se- lim süratle İstanbul'a geldi, taraftarlarınca sevinçle karşılandı. İstanbul'a girme- den önce kardeşi Korkut ile buluşup bir sü- re konuştuktan sonra Yenibağçe'de kendi- si için hazırlanan çadıra indi. Babası onu memleketi karışıklıktan kurtarmak için serdar tayin ettiğini ileri sürüyordu. Se- lim ise bunun kendisine hükümdarlık yo- lunu açtığından artık iyice emindi. II. Ba- yezid, ağır baskı karşısında tahtından oğ- lu lehine feragat etmeye mecbur oldu, bir bakıma tahttan indirildi. Böylece I. Selim dokuzuncu Osmanlı hükümdarı olarak taht- ta çıktı (7 Safer 918 / 24 Nisan 1512).

Yavuz Sultan Selim resmen saltanatını ilân ettikten sonra ilk iş olarak iktidarını sağlamlaştırmaya çalıştı. Tahta ortak ola- bilecek kardeşleri Ahmed ve Korkut'un bertaraf edilmesi konusuna öncelik ver- di. Saltanatını terkeden II. Bayezid'in Di- metoka'ya gitmek üzere İstanbul'dan çıkı- şının ardından 25 Rebîülevvel 918'de (10 Haziran 1512) Abalar köyünde vefatı da (TSMA, nr. E 6335: Yûnus Paşa'nın mektu- bu) onu rahatlatmış olmalıdır. Babasını ze- hirlettiğine dair söylentiler özellikle Batı kaynaklarında yer bulmakla birlikte bu hu- sus başka kaynaklarla doğrulanamaktadı- r. Ancak babasının ölümünün kardeş- leriyle yapacağı mücadelede durumunu kuvvetlendirdiği kesindir. Bu sırada Kor- kut Manisa'da iken Şehzade Ahmed Kon- ya'da yerleşerek hükümdar gibi davran-

maya başlamıştı. Etrafa emirler gönderip asker toplamaya çalışıyor ve Selim'e karşı ciddi bir hazırlık içinde bulunuyordu. Oğlu Alâeddin'i Bursa'ya yollayarak buraya hâkim olmaya çalışmış, Bursa halkı 19 Haziran'da yeni padişahın yardım talep etmişti. Yavuz Sultan Selim, oğlu Süleyman'ı Kefe'den getirip ona İstanbul'un muhafazasını verdikten sonra 18 Temmuz'da Anadolu'ya geçti, bir kısım yeniçerileri de Bursa'ya yolladı. Afyon'da bulunan Şehzade Ahmed Ankara'ya çekildi. Ancak orada da duramayıp Amasya'ya ve ardından Darende'ye gitti. Yavuz Sultan Selim kışı geçirmek için 23 Kasım'da Bursa'ya geldi. Burada iken ağabeyi ile yazıştığı suçlamasıyla Vezîriâzam Koca Mustafa Paşa'yı idam ettirdiği gibi şehirde bulunan Şehzade Mahmud'un oğulları Mûsâ, Orhan, Emîr ile Âlemşah'ın oğlu Osman ve Şehinşah'ın oğlu Mehmed beyleri de saltanatının bekası gerekçesiyle ortadan kaldırdı. Ardından Manisa'da bulunan Şehzade Korkut'u yakalatıp öldürttü. Artık karşısında sadece ağabeyi Ahmed ve oğulları kalmıştı. Ahmed bu esnada Amasya'yı yeniden kendi kontrolü altına almıştı. Kendisine gelen mektuplara aldanarak topladığı askerlerle 1512 Ocağı sonunda harekete geçti ve Bursa üzerine yürüdü. Yenişehir ovasında yapılan savaşta Yavuz Sultan Selim kardeşini bozguna uğrattı (8 Safer 919 / 15 Nisan 1513). Şehzade Ahmed savaş meydanından kaçmaya çalışırken yakalanıp öldürüldü. Böylece Yavuz Sultan Selim tam anlamıyla tahtını sağlamıştı. Bundan sonraki hedefi ise Osmanlı Devleti için ciddi bir dinî ve siyasî tehdit unsuru olan Şah İsmâil olacaktır.

Safevîler'in Anadolu'da giderek artan propaganda faaliyetleri yanında taraftarlarınca birbiri ardı sıra çıkarılan büyük isyanlar Yavuz Sultan Selim için halledilmesi gereken en önemli mesele durumundaydı. Öncelikle Safevî taraftarlarının cezalandırılması için emir veren Yavuz Sultan Selim daha sonra doğrudan Şah İsmâil üzerine yürüme kararı aldı. Yapılan teftişler sırasında Anadolu'da Safevî yandaşı oldukları gerekçesiyle 40.000 kişiyi katlettiği iddiaları doğru değildir. Son çalışmalar takibata uğrayanların, ağır biçimde cezalandırılanların daha ziyade Safevî propagandası yapan kişiler (halife) ve onları destekleyen tekke mensupları olduğunu, bunların bir bölümünün idam edilmeyip sürgün edildiğini (meselâ Mora'ya ve Rumeli yakasına) ortaya koymaktadır. Ayrıca Safevîler'e meyleden pek çok kimsenin köylerini boşaltıp Şah İsmâil'e katıldığı tahrir ka-

yıtlarından anlaşılmaktadır. Hatta daha sonra bunların geri dönmesi durumunda vergi muafiyetiyle iskânlarının sağlanacağına dair resmî emirler verildiği bilinmektedir (BA, TD, nr. 52, s. 617-760).

Osmanlı aydın kesiminde, dinî çevrelerde Safevîler'in düşüncelerine karşı oluşan büyük tepkiler meselenin artık çok ciddi boyutlara ulaştığını gösteriyordu. Nitekim Yavuz Sultan Selim'e bu yolda birçok rapor geliyordu. Bunlardan birinde Safevîler'in Anadolu'daki faaliyetleri ve Osmanlı karşı düşüncesi hakkında dikkat çekici bilgiler yer alır (TSMA, nr. E 3192; krş. Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, s. 20-28). Safevîler üzerine harekete geçmeyi kararlaştıran Yavuz Sultan Selim, yaptığı divan toplantılarında hem savaş kararını hem de uygulanacak stratejiyi tartışmaya açtı. Vezirlerin bir kısmı Anadolu'daki karışıklıkların henüz yatışmaması sebebiyle böyle bir seferi erken buluyordu. Rumeli ve Anadolu'daki timarlı sipahilerin isteksizlikleriyle ilgili haberler de ulaşıyordu. Ancak bunlar onu fikrinden vazgeçirecek boyutta değildi. Safevîler'le savaşmanın mutlak bir dinî görev olduğu, İslâm'ı sapmış / Râfizî bir mezhepten kurtarmanın gazâdan daha önce geldiği yolunda alınan fetvalarla sefer kesinleşti. Ayrıca Yavuz Sultan Selim, Safevîler'e karşı ticarî bir ambargo başlattı ve İran ipeğinin Batı'ya girişini yasakladı. Sınırlar tamamen kapatıldı, tüccarın gelişi gidışı engellendi, yasağa uymayanlar cezalandırıldı ve mallarına el konuldu. Oğlunu Manisa'dan çağırıp ve yerine vekil bırakan Yavuz Sultan Selim, Edirne'den İran seferi için yola çıktı (23 Muharrem 920 / 20 Mart 1514). İstanbul'dan İzmit'e ulaştığında Şah İsmâil'e bir mektup göndererek ona karşı savaş açtığını ilân etti. Burada çok açık biçimde Şah İsmâil'i dinden çıkmış, ortadan kaldırılması gereken biri olarak suçluyor, son bir defa daha "sünnet-i seniyye"yi kabul ve tövbe etmesi halinde savaşa gerek olmayacağını bildiriyordu (Feridun Bey, I, 379-381). İzmit'ten hareket edip Konya'ya, oradan Kayseri üzerinden Sivas'a ulaştı ve burada asker sayımı yaptırdı (9 Cemâziyelevvel / 2 Temmuz), ancak iâşe temini konusu giderek önemli bir mesele teşkil etmeye başladı. 13 Temmuz'da Safevî sınırlarına dayandı; bu sırada Safevîler'in yol güzergâhını tamamıyla tahrip ettikleri, buralarda yiyecek bulunmadığı haberleri geliyordu. 18 Temmuz'da Şah İsmâil'in cevabî mektubu ulaştı. Burada Şah İsmâil yumuşak bir üslupla aldığı tehdit ve hakaretlerle dolu mektubu kendisine yakıştıramadığı-

nı, ancak savaşa da hazır olduğunu bildiriyordu (*a.g.e.*, I, 384-385). Bazı kaynaklarda Şah İsmâil'in mektupla birlikte bir yaşamak ve kadın kıyafeti yolladığı, ayrıca bir hokka dolusu afyon gönderdiği, böylece imal bir hakaretle bulunduğu rivayet edilir. Yavuz Sultan Selim için asil zorluk, Safevî sınırlarını geçtikten sonra iyice tahrip edilmiş arazide ilerleyiş sırasında baş gösterdi. Uzun süre yol alınmasına rağmen Safevî ordusundan bir iz yoktu, yiyecek sıkıntısı çok artmıştı ve bu sebeple asker, özellikle de yeniçeriler artık iyice sızlanmaya başlamıştı. Yavuz Sultan Selim birbiri ardınca yaptığı divanlarda durumu değerlendiriyor, vezirlerin geri dönme yolundaki telkinlerine karşı direniyordu. Bu durum, çocukluğundan beri tanıdığı Karaman Beylerbeyi Hemdem Paşa'yı idam ettirmesine yol açtı, böylece muhaliflere gözdağı vermiş oldu (24 Temmuz). 14 Ağustos'ta yeniçeriler, bazı beylerin teşvikiyle düşmanın görünmediğini ve bu harap memlekette neden hâlâ yürüdüklerini anlayamadıklarını belirterek isyan ettiler. Yavuz Sultan Selim etkili sözlerle onları zorlukla yatıştırdı. Bunda, o sırada gelen bir casusun Şah İsmâil'in Hoy'a doğru ilerlemekte olduğu haberini getirmesi etkili olmuştu (*a.g.e.*, I, 401). Sonunda Çaldıran ovasında iki taraf karşı karşıya geldiğinde Yavuz Sultan Selim ordusunun top arabaları, yeniçeri ve azeblerce sıkı şekilde korunan merkezinde Vezîriâzam Hersekzâde Ahmed Paşa ile birlikte yerini aldı. 2 Receb 920 (23 Ağustos 1514) Çarşamba günü yapılan savaşta Osmanlı sağ ve sol kollarındaki süvariler kanatlarda bozulma emareleri gösterirken bizzat Yavuz Sultan Selim tarafından devreye sokulan toplar ve yeniçeri tüfekçi birlikleri Şah İsmâil'in klasik Türkmen taktikleriyle savaşa atlı süvarilerini dağıttı ve Şah İsmâil geri çekilmek mecburiyetinde kaldı (bk. ÇALDIRAN SAVAŞI). Yavuz Sultan Selim böylece en başta gelen rakibine açık bir üstünlük sağladığı gibi harekâtını sürdürerek Tebriz'e girdi (16 Receb / 6 Eylül). Cuma günü adına hutbe okuttu. Bazı imar hareketlerinde bulundu ve sayıları 1000'e ulaşan ilim ve sanat erbabını İstanbul'a sevketti. Tebriz'de dokuz gün kaldıysa da yiyecek sıkıntısı yüzünden kışı burada geçirmek istemedi; askerin de isteksizliği sebebiyle Amasya'ya döndü. Dönüş sırasında Bayburt ve Kiğı kalelerinin teslim alındığı haberleri gelmişti. Yavuz Sultan Selim, yolda bazı askerin etrafı yağmalaması üzerine Vezîriâzam Hersekzâde Ahmed Paşa ile Vezir Dukakinzâde Ahmed Paşa'yı azletti; ancak kısa süre sonra Dukakinzâde'ye makamını iade etti.

Kış Amasya'da geçiren Yavuz Sultan Selim, Safevîler'e karşı ertesi yıl yeniden sefere çıkmak niyetindeydi. Ancak Amasya'da iken yeniçeriler İstanbul'a dönmek için baskı yapmaya başladılar. 22 Şubat 1515'te yeniçeriler, teamüle aykırı şekilde üçüncü vezirliğe getirilen Pîrî Mehmed Paşa'nın ve padişahın hocası Hafîmî Çelebi'nin evlerini yağmalayıp divanda ileri geri konuşmuşlar, çok sinirlenen padişah olaylardan mesul tuttuğu vezirîâzamı Dukakinzâde'yi hançerle yaralamış, ardından celâtlara teslim etmişti. Bu hadisenin yankıları uzun süre devam edecektir. Yavuz Sultan Selim, Amasya'daki bu olayın gerçek tahrikçilerini bulmak için çok uğraşmış, İstanbul'a döndükten sonra dahi işin peşini bırakmamıştı. Muhtemelen bunu bir güç ve iktidar meselesi olarak görüyordu. Ayrıca Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'in ve vezirîâzamla haberleştiği yolunda aldığı duyular da onu huzursuz etmişti. Kış aylarını Amasya'da geçirdikten sonra 5 Rebîülevvel 921'de (19 Nisan 1515) Safevîler'in elindeki Kemah'a yürüdü. Burasını 19 Mayıs'ta ele geçirip Sivas'a hareket etti. İkinci hedefi daha önce Şah İsmâil ile iş birliği içinde olduğuna inandığı, Memlûkler'le de aralarında önemli bir çekişme konusu olan Alâüddevle Bey idi. Anne tarafından dedesi olan Alâüddevle üzerine Rumeli Beylerbeyi Hadım Sinan Paşa'yı yolladı. Alâüddevle, Sinan Paşa'nın kuvvetleri karşısında bozguna uğradı ve savaşta hayatını kaybetti (29 Rebîülâhîr / 12 Haziran). O sırada bulunduğu Gökşun'da haberi alan padişah Dulkadir Beyliği'ni Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verdi. Ardından İstanbul'a döndü (11 Temmuz).

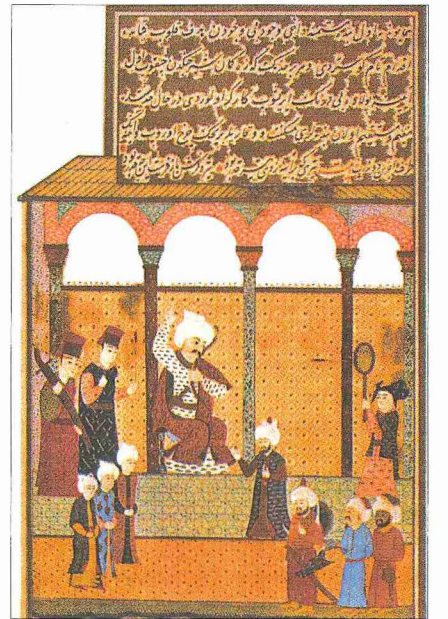
Bu arada Diyarbakır taraflarında Safevîler'le mücadele sürüyordu. Padişah, tarihçi İdrîs-i Bitlisî'yi bölgeye göndererek civardaki Sünnî / Şâfiî aşiretlerini Safevîler'e karşı örgütlemeye çalıştı, mahallî Kürt beylerini kendi tarafına çekti. Bıyıklı Mehmed Bey de bölgedeki faaliyetleriyle öne çıktı, Âmid / Kara Hamid'i (bugünkü Diyarbakır Kalesi) ele geçirdi (10 Şâban 921 / 19 Eylül 1515). Fakat Safevîler'in bölgedeki emîri Karahan kuvvetlerini toplayarak Osmanlılar'a karşı ypraticı bir mücadeleye girişti. Yavuz Sultan Selim, İstanbul'da ve daha sonra gittiği Edirne'de doğudan gelen haberleri dikkatle izlerken bir taraftan da yeni bir doğu seferi için ciddi hazırlıklar yapıyor, ayrıca İstanbul'daki tersaneyi genişleterek deniz harekâtı için uygun hale getirmeye çalışıyor, donanmayı yeni baştan düzenletiyordu.

Onun Mısır seferi için hareket etmesine kadar İstanbul ve Edirne'deki faaliyetleri hakkında en ayrıntılı kaynak Haydar Çelebi tarafından kaleme alınan *Rûznâme*'dir. Buradan âdeta gündelik olarak Yavuz Sultan Selim'in yaptığı işleri, gezileri, av partilerini, siyasî toplantıları, elçi geliş-gidişlerini, tayinleri vb. hususları takip etmek mümkündür. Buna göre Yavuz Sultan Selim 11 Temmuz 1515'ten 10 Eylül 1515'e kadar İstanbul'da, 17 Eylül 1515'ten Şark seferi niyetiyle hareket ettiği 10 Nisan 1516'ya kadar Edirne'de kaldı. İstanbul'a geldikten sonra on bir gün sarayda dinlenen, daha sonra kayığa ve ata binerek dolaşan Yavuz Sultan Selim gelişinin on üçüncü günü Eyüp Sultan Türbesi'ni, oradan Fâtih Sultan Mehmed Türbesi'ni ve son olarak babasının türbesini ziyaret etti, oğlu Süleyman'ı İstanbul'a getirtti. Ardından Amasya'da meydana gelen yeniçeri ayaklanması konusunu ele aldı. Topladığı divanlarda paşaları ve yeniçeri ileri gelenlerini baskı altında tutarak olayın tahrikçilerinin bulunmasını istedi, bu isimler kendisine verilmezse saltanatı bırakacağını dahi söyledi. Bu durum, Yavuz Sultan Selim'in içinde bulunduğu ruh halini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Yaptığı şiddetli baskılardan bir sonuç alamayınca divanı toplamadı, hatta protesto eder şekilde divan toplantılarına bir süre katılmadı. Daha sonra Pîrî Mehmed Paşa ile İskender Paşa'yı divanda ellerini bağlatarak yanına getirtti; Kazasker Tâcîzâde Câfer Çelebi ile Sekbanbaşı Balyemez Osman Ağa'yı da yine ayrı ayrı huzuruna celbetti. Bizzat yaptığı anlaşılman sorgulamaların ardından Pîrî Mehmed Paşa'yı serbest bıraktırdıysa da İskender Paşa ile Tâcîzâde Câfer Çelebi ve Sekbanbaşı Balyemez'in boyunlarını vurdurdu (8 Receb / 18 Ağustos). Bundan sonra Yeniçeri Ocağı'nı yeniden zapturabt altına aldı. Edirne'ye gitmeden önceki bir divan toplantısında ertesi yıl çıkılacak Şark seferini gündeme getirdi, bu taraftan gelen haberler değerlendirildi. Altı ay kadar kaldığı Edirne'de doğuya yapacağı yeni seferin hazırlıklarıyla uğraştı. Burada gelen çeşitli elçileri kabul etti, Macar elçisiyle yapılacak barış görüşmelerine özel bir önem verdi, Şah İsmâil'in gelen elçisini kabul ederek onu gözetim altına aldırdı. Bu arada Alâüddevle Bey'in kesik başını kendisine yolladığı Memlûk sultanının mektubunu okuttu ve onun niyetlerini tahkik ettirdi. Sık sık topladığı divanların tek konusu Safevîler'e karşı çıkılacak seferde Memlûk Sultanlığı'nın nasıl hareket edeceği olmuş-

tur. Çoğu defa divanda gerekli tedbirleri almadıkları gerekçesiyle paşalara kızdı, Safevî elçisi dolayısıyla çıkan tartışmalarda divanı terketti, bazan da toplantılara hiç katılmadı. Sonunda 14 Safer 922 (19 Mart 1516) tarihinde yapılan divanda Şark seferi resmen duyurularak gerekli hazırlıkların yapılması kararı alındı.

Yavuz Sultan Selim'in çıkacağı bu yeni seferde asıl hedefinin Memlûk Sultanlığı olduğu yolundaki yerleşmiş bilgiler muhtemelen tam olarak doğru değildir. Diyarbakır bölgesindeki gelişmeler, Şah İsmâil'in sınırlara inışı ve bu arada Memlûkler'in Halep valisinden gelen mektuplar başlangıçta bu seferin Safevîler'i hedeflediğini gösterir. Ancak Selim'in harekete geçmesi üzerine sınırlarında ortaya çıkan çatışmalardan endişe duyan Memlûk Sultanı Kansu Gavri'nin ordusunu toplayarak Suriye'ye doğru hareket etmesi ve Osmanlı birliklerine sınırlarından geçiş izni vermemesi bu durumu değiştirecektir. Nitekim Yavuz Sultan Selim, Doğu seferi için Edirne'den İstanbul'a geldiğinde topladığı divanda Memlûkler'i değil Diyarbakır bölgesinde Karahan'ın faaliyetlerini gündeme almış bulunuyordu. Hatta Diyarbakır yöresinden gelen kötü haberler ve gönderilen bir Osmanlı birliğinin Karahan tarafından bozguna uğratıldığı yolunda ulaşan bilgiler üzerine gerekli tedbirleri almadığı ge-

I. Selim'i aynaya ok atarken tasvir eden bir minyatür (*Hünernâme*, TSMK, Hazine, nr. 1523, I, vr. 217*)

rekçesiyle Vezîrîâzam Hersekzâde Ahmed Paşa'yı divanda yumruklamış, sonra da onu görevden almış (18 Nisan), yerine Hadım Sinan Paşa'yı getirmişti. Sinan Paşa'yı önden Diyarbakir'e gönderirken kendisi de Memlûk sultanından aldığı mektuptaki endişeleri gidermek için iki elçiyi (Molla Zeyrekzâde Rükne'ddin ile Karaca Paşa) yollayarak amacının sadece dinden çıkmış olanları cezalandırmak olduğunu bildirip dostluktan söz ediyor ve tüccarlara koyduğu yasağın sebeplerini açıklıyor, bunun Memlûk tâcirlerini hedef almadığından söz ediyordu. Ardından Sinan Paşa'nın hareketinden beş hafta sonra Memlûk sultanının Kahire'den ayrıldığı haberi alarak 5 Haziran 1516'da İstanbul'dan hareket etti.

26 Haziran'da Akşehir'e vardığında Diyarbakir bölgesindeki faaliyetleriyle seferin ana sebebinin oluşturduğu ve Mardin civarında Koçhisar mevkiinde Osmanlı birlikleri karşısında yenilip öldürülen Karahan'ın kesik başı ordugâha ulaştı. 1 Temmuz'da Konya ovasında iken Memlûk sultanına Karahan'ın başı ile zaferi bildiren bir mektup yolladı. 23 Temmuz'da Sinan Paşa ile buluştu. Bu arada gelen bir casustan Memlûk sultanının Halep'e geldiği, Osmanlı askerlerini topraklarından geçirmemek niyetinde olduğu haberleri öğrenilmişti. Memlûk sultanı, her iki hükümdar arasında aracılık yaparak barış için bu tedbiri aldığını ileri sürerken Yavuz Sultan Selim bunu düşmanlık olarak niteledi ve Şah İsmâil ile birlikte hareket ettiği, dolayısıyla peygamberin şeriatını kaldırmak isteyenlere yardımcı olduğundan onlara benzediği suçlamasında bulundu; bu yolda fetva dahi aldı. Bu arada kendisine karşı bir suikast tertiplendiği yolunda oluşan kanaat uyarınca Memlûk sultanından gelen elçilik heyetindeki bazı kişileri katletti, elçiyi de ağır hakaretlerle geri gönderdi. Böylece taraflar pek de beklemedikleri bir anda savaşın eşiğine geldiler. 30 Temmuz'da Yavuz Sultan Selim hedefini Memlûk sultanı ve Halep olarak resmen ilân etti. 6 Ağustos'ta Malatya ovasından ayrılarak Halep'e yöneldi. İki gün sonra orduyu savaş düzenine soktu, Kansu Gavri'ye sert üslûplu yeni bir mektup gönderip savaşa davet etti. 20 Ağustos'ta Antep dışında konakladı ve burada kaldığı üç gün zarfında Memlûk sultanının hareketlerini izletti. Nihayet 24 Ağustos'ta Mercidâbık ovasında yapılan savaşta ateşli silâhların da rolüyle Memlûk ordusu dağıldı (bk. MERCİDÂBIK MUHAREBESİ).

Savaş sırasında Yavuz Sultan Selim askerini bizzat etkili sözlerle cesaretlendirmiş,

dönemin kaynaklarına göre şehitlik müyesser olursa âhirette saadetin, eğer galip gelirlerse dünyada devletin kendilerine ait olacağını söylemiştir (Haydar Çelebi, s. 479). Savaş kazanıldıktan sonra Yavuz Sultan Selim rakibi Kansu Gavri'nin durumunu araştırttı; onun cesedini buldurup bir arabaya koydurarak Halep'te defnettirdiği gibi ruhu için dualar okuttu, çeşitli ihسانlarda bulundu. Ancak gözdağı vermek amacıyla alınan esirlerden çoğunun kendi huzurunda boyunlarını vurdurmaktan da geri kalmadı (Feridun Bey, "Mısır Seferi Menzîlnâmesi", s. 451). Oradan Halep'e geldi (28 Ağustos) ve burada on yedi gün kaldı. Bu arada Memlûk sultanının yanında olan Abbâsi Halifesi Mütevekkil-Alellah ile üç mezhep kadısı Osmanlılar'ın eline esir düşmüştü. Yavuz Sultan Selim halifeye büyük saygı gösterdi, onunla Halep'te Gökme'dan'da görüştü. Kendi adına hutbe okutan, bölgenin idarî planlamasını yapan Yavuz Sultan Selim, topladığı meşveret meclisinde bundan sonra nasıl hareket edilmesi gerektiği konusunu tartışmaya açtı. Dağılmış Memlûk emîrlerinin Şam'da toplandıkları ve Kansu Gavri'nin oğlu Muhammed'i sultan olarak kabul ettikleri bilgisi gelince bazı tereddütlere rağmen Şam'a yürüme kararı aldı. Aslında Mercidâbık'tan sonra Memlûkler'in toparlanacağını düşünmüyordu, fakat Halep'te de bazı stratejik meseleler yüzünden kalamazdı, önce Şam'a gidip orada beklemek, durumu gözden geçirmek istiyordu. Böylece donanmayı buluşup takviye almak kolay olacaktı. Bu arada timarlı süvarilerin çoğunu Şah İsmâil'den gelebilecek bir tehlike karşısında Diyarbakir bölgesinde muhafazada bırakmıştı. Osmanlı ordusunun bütün mevcudu 20.000 dolayında kalmıştı. Bizzat Halep'ten hareket ettiğinde yanında 12.000 kişilik bir kapıkulu gücü vardı. 27 Eylül'de Şam'a ulaştı, fakat şehre girmedi ve dışarıda Mastaba mevkiinde otağını kurdu. Asayiş sağlandıktan sonra gelişinin on ikinci günü şehre büyük bir merasimle girdi. Burada iken yaptığı divan toplantılarında bundan sonraki harekât planlamalarını belirlemeye çalıştı. Bir taraftan doğu sınırlarındaki durumu vezirleriyle tartışıyor, diğer taraftan Mısır'da Memlûkler'in vaziyeti hakkında bilgi toplatıyordu. Özellikle ilk meselede İdrîs-i Bitlisî ve Vezîrîâzam Sinan Paşa ile çeşitli görüşmeler yaptığı kaynaklarda belirtilir. Memlûkler'in Tomanbay'ı sultan seçtiklerini ve yeniden toparlandıklarını haber alınca önce diplomatik teşebbüslere girişme-

yi uygun buldu. Nitekim bazı vezirlerle devlet adamları, Şam'dan Kahire'ye yürümesine ve yeni bir sefere kalkışılmasına şiddetle muhalefet ediyordu. Bilhassa yol şartları bu hususta en önemli engel olarak ileri sürülüyordu. Bu sıkıntılı tartışmalarda padişah çoğu zaman vezirleri kızıyor, hatta onları divandan kovuyordu. Aslında kendisi de Kahire'ye yürüme konusunda tam bir karara varamamıştı, ancak giderek bu fikre temayül etti. Kazaskerlerin ve bazı paşaların karşı çıkması üzerine Tomanbay'a bir elçi gönderip ondan gelecek cevaba göre hareket etme kararı alır gibi göründü. Divan toplantısında huzurunda sert bir tartışma yapan Anadolu beylerbeyi Zeynel Paşa ile Anadolu defterdarı Zehrimar Kasım Efendi'yi azletti. Tomanbay'a yolladığı mektupta ona nasihat bulunuyor, eğer adamlarıyla birlikte itaat ederse iyi muamele yapılacağını ve Mısır'ın idaresini bırakacağını yazıyordu. Memlûk tarihçisi İbn İyâs da benzer şeyleri belirterek padişah adına hutbe okutmak, para bastırmak ve haraç ödemek şartıyla Tomanbay'a Mısır'dan Şam'a kadar olan yerlerin idaresinin bırakıldığını ifade eden mektuptan söz eder (*Bedâ'i'ü'z-zühûr*, V, 127-128). İstişare toplantısında bulunan İdrîs-i Bitlisî ise mukaddes yerlerin korunmasını üstlenen padişahın İslâmî işleri düzenlemek için Halep ve Şam'a gelmesinden dolayı şer'an Tomanbay'ın hemen ona itaat etmesinin istendiğini belirtir (*Selîmşahnâme*, s. 328). Bu arada Memlûkler'in eski Halep valisi Hayır Bey ve Şehsuvaroğlu Ali Bey'in getirdikleri haberlerle Yavuz Sultan Selim'i etkiledikleri, İdrîs-i Bitlisî'nin de Mısır seferi için çeşitli tarihî olayları anlatarak onu teşvik ettiği bilinmektedir.

Yavuz Sultan Selim, yanında az sayıda asker olmasına rağmen gelen haberlerin de etkisiyle Şam'da askerî hazırlıkları başlattı. Sinan Paşa'yı önden 4000 kişilik kuvvetle Gazze'ye gönderdi. Zira bu sırada Canbirdi Gazâlî liderliğindeki 5000 kişilik bir Memlûk birliğinin Kahire'den Gazze'ye gitmek üzere yola çıktığı haberi gelmişti. Şam'a ulaşan bir casusun getirdiği haberler üzerine Sinan Paşa'nın Şam'dan ayrılmasından iki gün sonra düzenlenen divanda Mısır'a yürüneceği resmen ilân edildi. Bu sırada gerekli top tüfek ve harp malzemeleriyle çeşitli yiyecek maddeleri taşıyan donanmanın İstanbul'dan harekete hazır olduğu, Macarlar'la olan barışın yenilediği, Şah İsmâil'in de Tebriz'de bulunduğu haberlerini alan Yavuz Sultan Selim iklim şartlarının uygun oluşunu değer-

lendiriyerek 15 Aralık'ta Şam'dan hareket etti. 26 Aralık'ta Celcûliye Konağı'na geldiğinde Sinan Paşa'nın Hanyunus mevkiinde Gazâlî'nin kuvvetlerini dağıttığı haberi ulaştı. Bunun üzerine yakında bulunan Kudüs'ü ziyaret etmek istedi. Bazı paşalar tehlikeli olacağı gerekçesiyle buna karşı çıktılarsa da İdrîs-i Bitlîsî'nin teşvikiyle yanında yakın adamları ve 1500 kişilik bir silâhlı birlik olduğu halde Kudüs'e gitti. 30 Aralık'ta şehre girerek tarihî âbideleri (Rummân-ı Dâvûd Nebî, Nahl-i Hamza, Hacer-i Sahre / Kubbetü's-sahre) ziyaret etti; Mescid-i Aksâ'da akşam, Kubbetü's-sahre'de yatsı namazını kıldı; her tarafı dolaştı ve gece ordugâha döndü. Onun burada iken her üç dinin ileri gelenlerine karşılandığı, onlara çeşitli ihşanlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sırada yağın yağmurlar çöl yolunun sıkıntılarını önemli ölçüde giderdi. Padişah 8 Zilhicce 922'de (2 Ocak 1517) Gazze'ye girdi ve Sinan Paşa ile buluştu. Burada üç gün kaldı, kurban bayramını geçirdi, Hz. İbrâhîm'in mezarını ve diğer mukaddes yerleri ziyaret için Halîlürrahman'a gitti. Gazze'ye döndükten sonra son hazırlıkları tamamlattı, bu sırada yeniden bir müzakere yaptırdı. Bunun sebebi muhtemelen, Kahire'ye uzanan çöl yolunun çok zorlu olduğunu ve askerlerin azlığını ileri süren muhalif devlet adamlarıydı. Bunların çıkardığı haberler asker arasında tereddüde yol açıyordu. Bu yüzden Yavuz Sultan Selim onları ikna etmeye çalıştı, fakat topladığı divandan kızgınlıkla çıktı. Muhalefetin başını çektiği anlaşılan Vezir Hüseyin (Hüsam) Paşa'yı çadırına başına yıktırarak idam ettirdi.

Yola çıkmadan önce çöl geçilirken nelerde konaklanacağı önceden planlanmış, kılavuzlar gönderilerek bu konakların durumu tesbit edilmişti. 9 Ocak'ta Gazze'den ayrılan Yavuz Sultan Selim 11 Ocak'ta Arîş mevkiine ulaştı, burada su sıkıntısı çekildi, ancak 16 Ocak'ta Sâlihiye'ye gelindiğinde susuzluk korkusu kalmadı. Bu arada Selim'in Kahire'deki emirler arasında karışıklık çıkarmak için birtakım uydurma haberler yaydığını, emirlerin ağzından çeşitli mektuplar yazdırarak bir nevi psikolojik savaş taktiklerine başvurduğu bilinmektedir. Kahire'ye doğru ilerlerken Tomanbay'ın Kahire surları önündeki Mukattam dağından itibaren Nil'e kadar bir hendek kazdırıp müdafaa hattı oluşturduğunu, buraya toplar yerleştirdiğini öğrenen Yavuz Sultan Selim, adamları vasıtasıyla Kahire'den sürekli haber alan Hayır Bey ve Şehsuvaroğlu ile konuşarak onların bu husustaki görüş ve tavsiyelerini değer-

lendiriyordu. Yapılan görüşmeler sonunda bu savunma hattına doğrudan saldırılmayıp Mukattam dağının yanından dolaşılması ve Memlûk toplarının işlevsiz hale getirilmesi planlandı. Bu plan ustalıklı tatbik edildi ve bizzat padişahın başında bulunduğu birlikler bu askerî harekâtı gerçekleştirdi. Zorlu bir savaş sonucu Memlûk birlikleri dağıldı, bu arada padişahın kendisi de tehlike atlattı (22 Ocak). Ridâniye mevkiinde yapılan bu ilginç savaş Kahire'nin kapılarını Yavuz Sultan Selim'e açmış oldu (bk. RIDÂNİYE SAVAŞI). Savaş sırasında Sinan Paşa'nın ölümüne çok üzülen padişah ertesi gün matem elbisesi giyerek cenaze merasimine katıldı ve kızgınlıkla, alınan esirlerin derhal boyunlarının vurdurulmasını emretti. 24 Ocak'ta Osmanlı birlikleri Kahire'ye girerken kendisi emniyet gerekçesiyle dışarıda ordugâhında bekledi. 26 Ocak'ta otağını Bulak mevkiinde Vastaniye'ye naklettirdi. Bu sırada bazı çağdaş kaynaklardaki rivayete göre Kahire'nin görülecek yerlerini dolaşmış, Kal'atülcebel'e de çıkmıştı. Ancak Kahire'de Osmanlı birlikleri büyük direnişle karşılaştı. 27-28 Ocak gecesi şehre giren Tomanbay, Osmanlı birliklerini zor durumda bıraktı, Kahire halkı da kendisine katılınca şehirde büyük bir çatışma meydana geldi. Yavuz Sultan Selim durumu kontrol altına almak için çok çaba sarfetti, Yunus Paşa'yı görevlendirdiyse de ilk gün şehrin kontrolü sağlanamadı. Bunun üzerine direnişin ikinci günü bizzat harekâtı yönetmek için ikinci vakti şehre girdi, kalenin önlerine kadar geldi. Üçüncü gün de bunu sürdürdü, sonunda direnişi kırdı, fakat Tomanbay yakalanamadı. Ardından onun takibi ve ele geçirilmesi için emirler verdi, savaş sırasında tahribata uğrayan şehrin temizletilmesini istedi. 15 Şubat'ta çok parlak bir törenle Kahire'ye girdi ve Kasr-ı Yûsuf'ta Mısır tahtına oturdu. Adına hutbe okutup çeşitli eğlenceler düzenletti, halkın gönülünü almaya çalıştı ve hâkimiyetini kesin şekilde etrafa duyurdu. Ancak Tomanbay'ın durumu onu endişelendiriyordu. Tomanbay'dan itaat edeceğine dair gelen haberler üzerine elçiler yollayarak kendisine bağlılık bildirmesi durumunda Mısır'ın idaresini ona bırakacağını bildirmişti. Fakat Tomanbay bu vaadlere inanmadı ve Osmanlı elçilerini katletti. 15 Mart'ta Yavuz Sultan Selim bizzat Tomanbay'a karşı yürüdü. Nil'den geçip Cize tarafına ilerledi. Yanında Kansu Gavri'nin oğlu Muhammed olduğu halde geceleyin Tomanbay'ın peşine düştü. Ertesi gün öğleye kadar onu takip etti, sonunda Tomanbay ele geçiril-

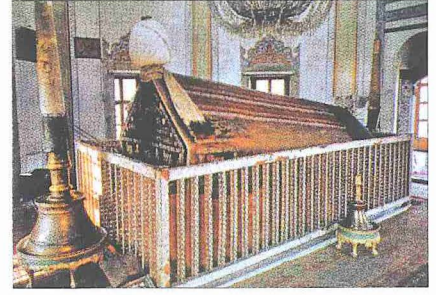
di (30 Mart). Yavuz Sultan Selim onu otağına getirtti ve iyi karşıladı. Bazı kaynaklarda görüşme sırasında Tomanbay'ın, Hayır Bey ile Ridâniye Savaşı'ndan sonra Osmanlılar'a itaat eden Canbirdi Gazâlî'yi hanlıkla suçladığı belirtilir. Bu görüşmeyle ilgili diyalogların doğruluğu şüpheli olmakla birlikte Yavuz Sultan Selim'in Tomanbay'ı hemen katletmemiş olması onun kahramanca direnişinden etkilendiğini düşündürmektedir. Ayrıca Kahire halkından gelecek tepkiyi de hesaba katmış olmalıdır. Fakat bir süre sonra Tomanbay'ın hayatta kalmasının Kahire'deki mutlak hâkimiyetini sarsacağını anladığından etrafındakilerin ve bilhassa Hayır Bey'in telkinleriyle onu Bâbüzzüveyle'de halkın gözü önünde idam ettirdi (13 Nisan). Böylece Kahire'de tam anlamıyla sükûnet sağlanmış oldu. Mısır valiliğini önce Yunus Paşa'ya havale ettiyse de 29 Ağustos'ta bu görevi Hayır Bey'i getirdi.

Kahire'de 10 Eylül'e kadar kalan Yavuz Sultan Selim bu süre zarfında etrafı gezme fırsatı buldu, Cize'deki ehramları dolaştı ve bunları kimin yaptırdığı hakkında bilgi almaya çalıştı (Lutfî Paşa, s. 238). Daha çok Nil'in ortasındaki Ravza adasında ikamet etti, burada bir köşk yaptırdı, pencerelerindeki Arapça şiirleri bizzat kaleme aldı. Burada iken kendisine karşı bir suikast girişiminde bulunuldu. Yine bir gün sandaldan sahile çıkarken Nil nehrine düştü ve güçlükle kurtarıldı. Bu arada geliş geciken ve zorlukla İskenderiye'ye ulaşabilen donanmayı görmek için İskenderiye'ye kadar gitti (28 Mayıs), şehri dolaşıp avlandıktan sonra Reşid'i de görüp 12 Haziran'da Ravza adasına döndü. Burada iken Mekke şerifinin oğlu Ebû Nümeyni'yi kabul etti ve Haremeyn'in himayesini resmen üstlendi (6 Temmuz). Mekke, Memlûk Sultanlığı zamanındaki statüsünü sürdürecekti. Mısır'da idarî birtakım tasarruflarda bulunan, içlerinde Abbâsî Halifesi Mütevekkil-Alellah ve yakınlarıyla Kansu Gavri'nin oğlu Muhammed'in bulunduğu bazı önde gelen kimseleri, ulemâyı, sanatkarları, bir kısım tâcirleri, mukaddes emanetleri ve ele geçirilen malzemeleri donanmayla İstanbul'a sevkeden Yavuz Sultan Selim geldiği yolu takip ederek geri döndü. Yolca Vezîriâzam Yunus Paşa'yı Mısır'ın idaresiyle ilgili bir tartışma sonucu idam ettirdi. Gazze'den Şam'a geldiğinde (7 Ekim) bir süre burada kaldı. Şam'da iken üçüncü vezir Pîrî Mehmed Paşa'yı İstanbul'dan çağırıp vezîriâzamlığa getirdi. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin mezarını buldurarak buraya bir türbe, yanına da bir cami

ve tekke yaptırdı. Beyrut ve Sayda taraflarındaki İbn Haneş isyanıyla ilgilendi ve Şam bölgesinin beylerbeyliğini Canbirdi Gazâlî'ye verdi. 11 Safer 924'te (22 Şubat 1518) Halep'e geldiğinde bazı rivayetlere göre Şah İsmâil meselesini halletmek için hazırlıklar yapmaya başlamış ve iki ay kadar burada kalmışsa da yeniçerilerin baskısı yüzünden İstanbul'a dönme kararı almıştır. Haydar Çelebi'ye göre padişah Şah İsmâil üzerine yürümek istemiş, ancak birden bundan vazgeçip 6 Mayıs'ta Halep'ten İstanbul'a doğru yola çıkarken Pîrf Mehmed Paşa'yı bir miktar askerle İran sınır boylarına yollamıştı. Ayrıca Halep'te iken ibrişim yasağı ilân etmiş, buradaki İran tüccarını İstanbul'a sürdürmüştü.

25 Temmuz'da İstanbul'a dönerek yatışı vakti herhangi bir tören yapılmaksızın Topkapı Sarayı'na giren Yavuz Sultan Selim iki sene bir ay kadar süren bu uzun seferden yorgun düşmüştü. Buna rağmen İstanbul'da fazla kalmadı, gelişinin dokuzuncu günü Edirne'ye gitti. Bunun sebebi kendisini yeni bir Şark seferinden alıkoyan Batı'daki Haçlı ittifakıyla ilgili siyasi gelişmeler olmalıdır. Edirne'de kaldığı sürede çeşitli ülkelerden gelen elçileri kabul etti. Uzun müddet av partileri düzenletti. Yanına getirttiği oğlu Süleyman ile görüş-tükten sonra onu Manisa'ya yolladı. İkameti için Edirne'de Mamuk Sarayı ve Bahçesi'ni tanzim ettirdi; Tekirdağ yaylalarına çıktı; Malkara, İpsala, Dimetoka, Yenice-Karacasu gibi bölgelerde dolaştı. Batılı devletlerle olan ilişkileri gözden geçirdi, özellikle Avrupa'da papanın önderliğinde gelişen yeni bir Haçlı seferiyle ilgili hazırlıkları dikkatle izledi. Daha Mısır seferi sırasında papa Lateran'daki konsilde (16 Mart 1517) Türkler'e karşı savaş ilân etmiş, ba-

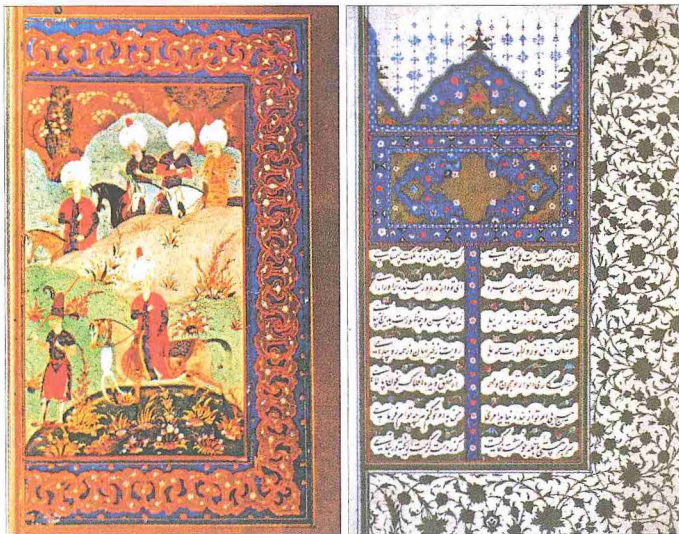
zı büyük Batılı devletler bu kararı destekleyip birtakım planlamalar yapmıştı. Bilhassa Macarlar böyle bir harekâtın öncüsü olacaktı. Mısır seferi sırasında Macarlar'ın Osmanlı sınırlarına yönelik niyetleri konusunda sınır boylarındaki beylerden çeşitli haberler alınmıştı. Ancak Haçlı seferi kararının fiiliyata geçirilmesi çeşitli problemler yüzünden mümkün olmadı. 11 Ocak 1519'da İmparator Maximilian'ın ölümü ve başlayan imparatorluk mücadelesi Avrupa'daki şartları tamamen değiştirmişti. Fakat Yavuz Sultan Selim yeni bir sefer için hazırlık yapmaktan da geri durmadı. Bu maksatla 1519 Nisanında İstanbul'a döndü. Burada donanmanın hazırlıklarını tamamlaması için uğraştı. Hedefinin Rodos veya İran olması ihtimali yüksektir. Zira bu sırada Anadolu'da çıkan Safevî yanlısı isyan (Şeyh Celâl isyanı, 1519 ilkbaharı) ve yeğeni Şehzade Murad'ın faaliyetleri sebebiyle doğu sınırlarında karışıklık hüküm sürüyordu. Haydar Çelebi onun Rodos seferine çıkmak için hazırlık yaptığını, gemiler tedarik edip toplar döktürdüğünü, kürekçi toplattığını açık şekilde belirtir (*Rûznâme*, s. 499). Bunun ardından toplanan meşveret meclisinde ulemâ Rodos üzerine sefere çıkma isteğini uygun bulmadı, Anadolu'daki karışıklıkların da rolüyle Şah İsmâil'e karşı yürümenin daha öncelikli olduğu yolunda fetva çıktı. Yavuz Sultan Selim'in bu duruma öfkelenildiğini ve seferden vazgeçtiğini belirten Haydar Çelebi, Edirne'ye gitmek için 2 Şâban 926'da (18 Temmuz 1520) İstanbul'dan ayrıldığını yazar. Onun Edirne'ye hareketi Batı'ya karşı çıkacağı bir seferin habercisi olarak kaynaklarda yer almışsa da sağlığının iyi olmaması ve İstanbul'da çıkan veba salgını dolayısıyla buraya hare-

1. Selim'in türbesi içindeki sandukası

ket etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Sırtında çıkan bir büyük ur (muhtemelen veba yumrusu) yüzünden Çorlu'dan ileri gidemedi; hekimlerin müdahalesine rağmen hastalığı giderek ağırlaştı ve iki ay kadar burada ümitsiz bir tedavi gördükten sonra 8-9 Şevval 926 (21-22 Eylül 1520) gecesi sabaha karşı yakın adamı olan Hasan Can yanında iken vefat etti. Hasan Can'ın, oğlu Şeyhülislâm Hoca Sâdeddin Efendi'ye naklettiğine göre ölüm halindeyken onun tilâvet ettiği Yâsîn süresini tekrarlarken "selâm" âyetine geldiklerinde ruhunu teslim etmiştir. Ölümü oğlu Süleyman'ın Manisa'dan İstanbul'a gelişine kadar gizli tutuldu. 1 Ekim'de İstanbul'a getirilen naaşı oğlu ve devlet adamları tarafından şehir girişinde karşılandı ve Fâtih Camii'ne indirildi. Burada kılınan namazdan sonra bugünkü türbesinin bulunduğu Mirza Sarayı denilen yerde (Sultanselim) defnedildi. Üzerine geçici olarak bir çadır kuruldu, daha sonra oğlu Süleyman tarafından buraya bir türbe ve cami yapıldı (bk. SULTAN SELİM CAMİİ ve KÜLLİYESİ).

Onun sekiz yıldan biraz fazla süren saltanatı dönemi Osmanlı tarihi için bir dönüm noktası teşkil eder. Özellikle Doğu meselelerini ele alış ve bunlara kesin çözüm bulma çabalarıyla dikkati çekmiştir. Safevî tehdidini önlemesi ve onlara karşı ileride Osmanlı dinî düşüncesinin sınırlarını tayin edecek ölçüde katı Sünnî anlayışı öne çıkarması aynı zamanda siyasal ve sosyal hayatta da mühim bir dönüşümün habercisi olmuştur. Memlûk Sultanlığı'na son veriş ise İslâm dünyasının tek bir bayrak altında toplanması projesinin ilk adımını teşkil etmiştir. Böylece Osmanlılar önemli bir dinî misyonun temsilcisi sıfatıyla şöhret kazanmıştır. Bununla birlikte bizzat kendisinin hilâfeti devralarak bu

1. Selim'in Farsça divanının ilk sayfasıyla minyatürlü bir sayfası (İÜ Ktp., FY, nr. 1330, vr. 1^a, 25^b)

görevi ahfadına miras bıraktığı yolundaki bilgilerin doğruluğu şüphelidir. İstanbul'da iken Ayasofya'da düzenlenen bir törenle hilâfeti halifeden devraldığı rivayetinin tarihî bir değeri yoktur. Yavuz Sultan Selim'in İslâm dünyası üzerinde bütünleştirici bir lider sıfatını haiz olması dönemin bazı kaynaklarının "hilâfet tahtının sultan" şeklinde anılmasına yol açmıştır. Resmî belgelerde ise Mekke ve Medine'nin koruyucusu (hâdimü'l-Haremeyn) unvanıyla zikredilmiştir.

Osmanlı kaynaklarında orta boylu, çatik kaşlı ve sert bakışlı, sakalsız, ancak gür ve uzun bıyıklı, yuvarlak yüzlü ve koç burunlu olarak tavsif edilir. Her türlü silâhı çok iyi kullandığı, iyi bir avcı olduğu, debdebeden hoşlanmadığı, sade giyinmeyi tercih ettiği, "mücevveze" denilen başlık yerine kendi adıyla anılan "selimî" kavuk giydiği zikredilir. Devlet işlerini sıkı şekilde takip ettiği, tasarladığı işlerin bir an önce yerine getirilmesini istediği, son derece disiplinli ve kararlı, kan dökmeekten çekinmeyen sert bir mizaca sahip, ancak sözüne sadık, nazik tabiatlı ve zarif sözlü olduğu belirtilir. Hizmetinde bulunan Celâzâde Mustafa Çelebi onun ölüm döşeğinde iken Pîrî Mehmed Paşa'ya çok zulüm yaptığını, fakat devletin ve halkın iyiliği için böyle davrandığını söylediğini yazar (*Selîmnâme*, s. 220). Batı kaynaklarında daha çok merhametsizliği, kan dökücülüğü ile tavsif edilmişse de bazı elçilik raporlarında özellikle adaleti ön plana çıkarılmıştır. Âlimlerle sohbet etmeyi ve siyasi meselelerde bunların ve diğer devlet adamlarının görüşlerini almayı prensip edindiği anlaşılan Yavuz Sultan Selim'in çok okuduğu ve tarîhe büyük merakı olduğu (Mısır'da iken İbn Tağrıberdî'nin *en-Nücümü'z-zâhire* adlı tarihini Kemalpaşazâde'ye çevirtmesi, özellikle sık sık Vassâf'ın *Târîhî*'ni okuması), Farsça'yı çok iyi bildiği, Arapça'ya ve Tatar lehçesine de âşina olduğu ifade edilir. Farsça şiirlerini ihtiva eden divanı basılmıştır (İstanbul 1306; Berlin 1904). Türkçe şiirlerine de bazı tezkirelerde rastlanır (TSMa, nr. E 736'da bazı Türkçe şiirleri kayıtlıdır). Yine tasavvufa ilgi duyduğu, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin görüşlerini benimsediği, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye de büyük saygısı olduğu belirtilir. Sohbet meclislerinde takdir ettiği âlimler arasında Zenbilli Ali Efendi, Kemalpaşazâde, İdrîs-i Bitlisî, hocası Halîmî Çelebi'nin başta geldiği, Tâcîzâde Câfer Çelebi, Âhî Benli Hasan ve Revânî gibi şairlere değer verdiği bilinmektedir. Halk arasında ismi, gözü peklîği ve sertliğine telmihen "Yavuz"

şeklinde anılan bir padişah olarak adı türlü menkıbelere ve hikâyelere konu olmuştur. Hakkındaki menkıbelerin bazıları bir kısım yazarlarca tarihî bir gerçek şekilde alınıp nakledilmiştir. Bunların çoğu, onun diğer padişahlarla mukayese edilemeyecek ölçüde farklı tasvirlerinden kaynaklanmış olmalıdır. Yakınında bulunan Hasan Can'ın naklettiği rivayetler ve menkıbeler oğlu Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcüt-tevârîh*'inin son kısmını oluşturur. Kemalpaşazâde, İdrîs-i Bitlisî, Celâzâde Mustafa Çelebi, Âfî Mustafa Efendi gibi tarihçiler de onun hakkında bu tür menkıbevi olaylara temas ederler. Ayrıca şöhreti doğrudan onun adına kaleme alınan yeni bir tarihî ekolü başlatmıştır (bk. SELİMNÂME).

Vefatı sırasında hayatta kalan tek oğlu Süleyman'dır. Âfî Mustafa Efendi şehzadelik yıllarında câriyeden doğan bir oğlunu gizlediği, bunun Üveys Paşa olduğu, oğlu Süleyman'ın da bundan haberdar bulunduğuna rivayetini aktarır. Adı bilinen tek hanımı Hafsa Sultan'dır. Ayrıca Ayşe Hatun isimli birinden daha söz edilir. Kızları Beyhan Sultan (Ferhad Paşa'nın zevcesi), Fatma Sultan (Kara Ahmed Paşa ve sonra Hadım İbrâhim Paşa'nın zevcesi), Hafsa Sultan (İskender Paşa'nın zevcesi), Hatice Sultan (Makbul İbrâhim Paşa'nın zevcesi), Şah Sultan (Lutfi Paşa'nın zevcesi), Hanım Hatun'dur (Çoban Mustafa Paşa'nın zevcesi). Bazı kaynaklarda Trabzon, Edirne, Şam ve Kahire'deki imar hareketleri dışında İstanbul'da kendi adını taşıyan caminin temellerini attığı, ancak tamamlanmadığı, Tersane'yi genişlettiği, Sirkeci ile Sarayburnu arasında sahilde bir köşk yaptırdığı (Yalı Köşkü veya Mermerköşk) zikredilir.

BİBLİYOGRAFYA :

II. Bâyezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri (haz. İlhan Şahin – Feridun Emece), İstanbul 1994, hk. nr. 111, 281; *İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri: Defter-i Müsevvedât-ı İn'am ve Tasadukât* (nşr. Ömer Lutfi Barkan, *TTK Belgeler*, IX/13 [1979] içinde), s. 307, 313, 316; İdrîs-i Bitlisî, *Selîmşahnâme* (trc. Hicabi Kırangaç), Ankara 2001; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zühür*, V, tür.yer.; Şükrî-i Bitlisî, *Selîmnâme* (nşr. Mustafa Argunşah), Kayseri 1997; İbn Kemal, *Tevârîh-i Âli-Osmân*, VII. Defter, s. 521, 523; VIII-IX. Defter (nşr. Ahmet Uğur, *The Reign of Sultan Selim I in the Light of the Selim-Nâme Literature* içinde), Berlin 1985, s. 65-145; Hadîdî, *Tevârîh-i Âli-Osmân* (nşr. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 358, 363-421; Haydar Çelebi, *Rûznâme* (Feridun Bey, *Münşeât*, I içinde), s. 458-500; Keşfi Mehmed Çelebi, *Selîmnâme* (haz. Abdurrahman Sağır, yüksek lisans tezi, 1993), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Şemseddin İbn Tolun, *İ'lâmü'l-verâ* (nşr. M. Ahmed Dehdânî), Dimaşk 1984, s. 227-240 vd.; İbn Zübnül, *Vâkı'atü's-Sultân el-Gaurî ma'a Selîm el-'Osmânî* (nşr. Ab-

dülmün'im Âmir), [baskı yeri yok] 1997 (Edebü'l-harb); Celâzâde Mustafa Çelebi, *Selîmnâme* (nşr. Ahmet Uğur – Mustafa Çuhadar), Ankara 1990; *Adâ'î-yi Şirâzi ve Selîmnâmesi* (nşr. Abdüsselam Bilgen), Ankara 2007; Lutfî Paşa, *Târîh* (nşr. Kayhan Atik), Ankara 2001, s. 197-243; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 368-500 ("Çaldıran Seferi Menzîlnâmesi", s. 396-409; "Mısır Seferi Menzîlnâmesi", s. 450-458); *Anonim Tevârîh-i Âli-Osmân* (nşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 133-140; Cenâbi Mustafa Efendi, *el-'Aylemü'z-zâhîr*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3100, II, vr. 353^{a-b}; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârîh*, İstanbul 1280, II, 221-401, 602-616; Âfî Mustafa Efendi, *Kitâbü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr* (haz. Ahmet Uğur v.dğr.), Kayseri 1997, I/2, s. 1049-1266; Hamur (Atâ Bey), IV, 95-256; Marino Sanudo, *I Diarii*, Venice 1880-87, XV-XXX, tür.yer.; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 233-306; Selâhattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969; a.mlf., "Silahşörün Fetihnâme-i Diyâr-ı Arab Adlı Eseri", *TV*, I/2 [17] (1958), s. 295-311; I/3 [18], s. 430-454; M. Mazzaoui, "Global Policies of Sultan Selim", *Essays on Islamic Civilization*, Leiden 1976, s. 224-243; M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara 1980, s. 29-34; a.mlf., "Yavuz Sultan Selim Nasil Padişah Oldu", *TD*, VI/9 (1954), s. 53-90; VII/10 (1954), s. 117-142; VIII/11-12 (1956), s. 185-200; Ahmet Uğur, *Yavuz Sultan Selim*, Kayseri 1992; Halil Edhem, *Trabzon'da Osmanlı Kitâbeleri* (haz. İsmail Hacıfettahoğlu), Ankara 2001, s. 75-83; Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asurlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara 2002, s. 52-59; V. V. Barthold, *Halife ve Sultan* (trc. İlyas Kamalov), İstanbul 2006, s. 91-111; Şehabeddin Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikalarnın Işığında Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", *TD*, XVII/22 (1968), s. 49-76; J. L. Bacque-Grammont, "1513 Yılında Rum Eyaletinde Şüpheli Tımar Sahiplerine Ait Bir Liste" (trc. Lütfi Güçer – Halil Sahillioğlu), *İFM*, XLI/1-4 (1982-83), s. 145-162; J. Aubin, "La politique orientale de Selim Ier", *Res orientales*, VI, Paris 1994, s. 197-216; Şinasi Altundağ, "Selim I", *İA*, X, 423-434; Halil İnalçık, "Selim I", *Eİ²* (İng.), IX, 127-131.

FERİDUN EMECEN

SELİM II

(سلیم)

(ö. 982/1574)

Osmanlı padişahı
(1566-1574).

Kanûnî Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan doğan oğludur. Vezîriâzam Makbul İbrâhim Paşa'nın düğün şenlikleri sırasında 26 Receb 930'da (30 Mayıs 1524) Topkapı Sarayı'nda dünyaya geldi. Bu bakımdan İstanbul'da doğup saltanat makamına geçen ilk padişahtır. Çocukluğu, idarî tecrübe kazanmak üzere sancağa gönderilmesine kadar sarayda iki ağabeyi ile (Mustafa ve aynı anneden Mehmed) geçti ve iyi bir eğitim aldı. Altı yaşına geldiğinde iki ağabeyi ile birlikte sünnet edildi; bu vesileyle yirmi gün kadar süren muh-